

Referat från debatt om civil olydnad

Orienteatern 22/2 2010 med Claes Borgström, Gudrun Schyman, Cecilia Stegö Chilo, Martin Smedjeback och Bengt Wadensjö.

Samtalsledare: Stina Oscarsson.

Martin Smedjeback, fredsaktivist, inledde med att berätta om sin egen utveckling från att ha varit starkt kritisk till civila olydnadsaktioner 1988 till att själva delta i sådana tio år senare. År 2008 bröt han sig, tillsammans med några kamrater, in i en vapendepå i Eskilstuna där ett stort antal granatgevär av märket Carl Gustaf stod uppradade. Aktionsgruppen började attackera vapnen med hammare för att försöka skada dem och därefter ringde de polisen och berättade vad de gjort och begärde att de skulle komma och hämta dem. Efter fem minuter var polisen där och de fick nu tillfälle att förklara sin handling, vilket även skedde vid senare domstolsförhandling. Martin Smedjeback fick tre månader och släpptes efter två tredjedelar, han satt alltså 100 dagar i fängelse. I fängelset föreslog internerna att aktivisterna borde ha använt dynamit i stället, alternativt sålt vapnen och delat ut pengarna bland fångarna efter att ha tagit en del själva. Men syftet med aktionen var ju något helt annat, nämligen att protestera mot Sveriges försäljning av vapen till krigförande nationer, vilket riksdagen sagt nej till, sade Smedjeback. Civil olydnad måste ske öppet och man måste ta ansvaret för sina handlingar, underströk han.

Claes Borgström, advokat och f d Jämo, sade att laglydnad var viktig och nödvändig för att samhället skulle fungera men till obrottslig lydnad sade han nej tack. Civil olydnad kan skynda på en förändringsprocess, liksom Smedjeback underströk han att det måste ske öppet. För att han skulle godta civil olydnad måste det ha ett gott syfte och ingen människa fick komma till skada. ”Jag är för alla rättfärdiga aktioner”, citerade han Mao.

Gudrun Schyman, ordförande i Fi, för sin del, instämde också hon med föregående talare, hon ansåg civil olydnad vara befogad för att synliggöra missförhållanden i samhället. Själva hade hon varit aktiv i freds rörelsen och menade bl a att civil olydnad var ett bra sätt att bekämpa den (manliga) våldsutveckling som pågår i samhället, både här hemma och utomlands. Hon tog murens fall som det mest lysande exemplet på civil olydnad i vår tid och skulle gärna se fler exempel, också i mindre skala, på den typen av konfliktbearbetning och moraliska ställningstaganden.

Bengt Wadensjö, biskop emeritus och ledare för Institutet för samtidsanalys, berättade att han fått nära vänner bland många muslimer i Nacka och att om Sverigedemokraterna kom in i riksdagen skulle han tvingas till civil olydnad pga sin solidaritet med dem. Han återopande Jesus ord om att allt vad du vill att andra ska göra mot dig ska du också göra mot dem och tog också upp avvisningen av flyktingar, även barn, som ett exempel på motsatsen – det behövs ingen fascism för att sådan omänsklighet ska kunna äga rum, sade han. Men enligt kristendomen är vi alla födda till Guds avbild och har samma värde. Han citerade även Paulus brev till galaterna ”här är varken jude eller grek, man eller kvinna, alla är vi ett i Kristus”, som ytterligare exempel på samma synsätt. Nyligen hade han varit i Israel och sett den 8 meter höga mur som byggt tvärs genom huvudgatan i Betlehem. Han såg det som ett tecken på rädsla och menade att det enda man kunde göra var att stödja de goda krafter som finns i Israel.

Cecilia Stegö Chilo, omvärldsanalytiker, framförde tre principer för sin syn på civil olydnad som hon menade hade nära samband med hennes demokratisyn: demokratin måste byggas underifrån, där institutionerna misslyckas, t ex vid mobbning i skolan, måste människor kunna ta saken i egna händer genom att exempelvis vägra skicka sitt barn till skolan. Hon underströk att ett kriterium på demokrati är att man behandlar människor med avvikande uppfattning och minoriteter på ett juste sätt. Det tredje kriteriet var att civil olydnad var ett sätt att röra om i grytan, för vi är ju ociviliserade mot varandra, som hon sa, vi tål inte avvikelser. Hon efterlyste en levande idédebatt och vände sig mot den kollektivism som hon menade hämmade en sådan.

Varpå Claes Borgström svarade att kollektiva lösningar var till för att frigöra individer och Bengt Wadensjö berättade att man i Nacka var i full färd med att bygga ett Guds hus där muslimer kunde gå in från ena änden och kristna från den andra och alltså troende från olika religioner kunde samsas i samma helgedom. Gudrun Schyman, sade att det var ganska svårt att tänka ut och genomföra en bra aktion, men att syftet måste vara att förändra något i rätt riktning alternativt att bevara något, som exempelvis trädskramarna. Cecilia Stegö Chilo kallade det hyckleri att bara stödja sådan civil olydnad som man själv sympatiserade med. Claes Borgström bidrog med ett exempel på en aktion mot uranbrytning i Sverige, en hantering som bara ett par dagar senare förbjöds av myndigheterna, men där ändå aktivisterna dömts för civil olydnad eftersom lagen gällde när de protesterade. I England hade aktioner mot ett kolkraftverk lett till milda eller inga straff eftersom man var medveten om den klimatproblematik som låg bakom aktionen och menade att den hade ett gott syfte. En sådan dom hade inte varit möjlig enligt svensk lagstiftning. Martin Smedjeback menade att civil olydnad och utomparlemantariska aktioner varit nödvändiga för att få till stånd förändringar i många fall, att i själva verket många rättigheter kommit till stånd på så sätt, t ex strejkrätt m m. Claes Borgström höll med honom.

Cecilia Stegö Chilo tog upp majoritetsprincipens genomslagskraft i Sverige och efterlyste en författningsdomstol som skulle kunna ifrågasätta legitimiteten i vissa demokratiskt fattade beslut – för minoritetens skull, den kanske bara var 49 procent mot 51 – men Claes Borgström invände att inrättandet av författningsdomstolar riskerade att överföra politiska beslut till juridiken och domstolsväsendet. Gudrun Schyman invände mot Cecilia Stegö Chilos statsvetenskapliga resonemang att makten finns och utövas på många fler ställen i samhället än i regering och riksdag, t ex inom näringslivet, i diskrimineringen av kvinnor osv. Här är det inte fråga om någon liten minoritet utan halva befolkningen, underströk hon.

Bengt Börjeson deklarerade att han alltid drömt om att vara civilt olydig men aldrig vågat – nu ville han ha panelens uppfattning om hans idé att kidnappa ÖB i protest mot Sveriges medverkan i kriget i Afghanistan – detta för att ge diskussionen en mera konkret inriktning. Ingen i panelen verkade dock riktigt förtjust i idén. En äldre man i publiken tog upp frågan om civilkurage och menade att var och en, t ex handläggare på migrationsverket och eller enskilda polismän som genomför avvisningar i själva verket skulle kunna neka att göra detta – det finns alltid villiga hantlangare, det är det som är problemet, sade han. På vilket Claes Borgström svarade att det var fel att lägga hela bördan på just de tjänstemän eller andra som för tillfället råkade vara anställda på migrationsverket eller i polisen – det hela borde påverkas genom ändrad politik, menade han. Cecilia Stegö Chilo menade att så fort någon i Sverige visar prov på civilkurage blir vederbörande utdefinierad som rättshaverist och Gudrun Schyman höll med om att det fanns ett starkt normalitetstryck i Sverige. Hon menade samtidigt att det var de ansvariga politikerna i riksdagen som varje dag borde mötas av protester mot att de tillät exempelvis omänskliga avvisningar att fortsätta. Detta finns det en majoritet i riksdagen för, underströk hon, det är mot detta vi måste protestera. Ytterligare en person i publiken, som gått igenom domar ang civil olydnad, hade förvånats över hur osjälvständiga domtolarna var, hur de alltid lutade sig mot tidigare domar. Varpå Claes Borgström replikerade att principlösa domstolar vill vi inte ha och att det är viktigt att följa praxis, men naturligtvis ska domstolar även göra självständiga bedömningar – det borde de ha gjort i fallet med uranprotesterna, se ovan.

Bengt Wadensjö slog ett slag för civilkurage och Cecilia Stegö Chilo menade att många människor redan nu var civilt olydiga i det lilla i protest mot överhetssamhällets tyranni, folk loggar ur, sade hon och civil olydnad kunde även innefatta sådant som att inte betala tv-licensen.

Kerstin Vinterhed